

УДК 343.131.5 + 343.156

Острогляд Олександр Васильович,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального права і процесу
Івано-Франківського університету права
імені Короля Данила Галицького

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОСКАРЖЕННЯ ЗАХИСНИКОМ РІШЕННЯ СУДУ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ ЗА АПЕЛЯЦІЙНОЮ ПІДСТАВОЮ НЕВІДПОВІДНІСТЬ ПРИЗНАЧЕНОГО СУДОМ ПОКАРАННЯ СТУПЕНЮ ТЯЖКОСТІ ЗЛОЧИНУ ТА ОСОБИ ЗАСУДЖЕНОГО

У статті характеризується суть і значення апеляційної підстави – невідповідність призначеного судом покарання ступеню тяжкості злочину та особі засудженого. Підкреслюється, що це, згідно з аналізом роботи судів загальної юрисдикції, основна підстава для скасування вироків в апеляційному порядку. Зазначаються вимоги до описово-мотивувальної частини апеляційної скарги захисника при оскарженні вироку суду першої інстанції зацією підставою.

Ключові слова: захисник, адвокат, апеляція, підстава, суд, злочин, засуджений, покарання.

Постановка проблеми. Згідно зі ст. 348 КПК України, апеляцію мають право подати засуджений, його законний представник і захисник – у частині, що стосується інтересів засудженого; виправданий, його законний представник і захисник – у частині мотивів і підстав виправдання; законний представник, захисник неповнолітнього та сам неповнолітній, щодо якого застосовано примусовий захід виховного характеру, – у частині, що стосується інтересів неповнолітнього; законний представник та захисник особи, щодо якої вирішувалося питання про застосування примусового заходу медичного характеру; обвинувачений, щодо якого справу закрито, його законний представник і захисник – у частині мотивів і підстав закриття справи; обвинувачений, щодо якого справу направлено на додаткове розслідування, його законний представник і захисник – у частині мотивів і підстав направлення справи на додаткове розслідування [4].

Суд апеляційної інстанції розглядає і вирішує справу, як правило, в межах апеляційних вимог сторін (згідно з ч. 2 ст. 365 КПК України, якщо розгляд апеляції дає підстави для прийняття рішення на користь осіб, щодо яких апеляції не надійшли, апеляційний суд зобов'язаний прийняти таке рішення [4]). При цьому обов'язковою для кожного рішення суду апеляційної інстанції є вказівка на підстави, що послужили для скасування чи зміни вироку або постанови.

Тому при оскарженні вироку суду першої інстанції адвокат-захисник насамперед повинен дотриматися усіх умов апеляційного оскарження, а також в апеляційній скарзі вказати на підстави, які він вважає достатніми для скасування або зміни вироку чи постанови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню підстав для оскарження рішень суду першої інстанції частково присвячені праці І. Голякова, В. Познанського, С. Тенькова та інших. Проте слід підкреслити, що переважна більшість зазначених праць

присвячені касаційному провадженню (у якості другої інстанції), що існувало в Україні до 2001 року, і, об'єктивно, вони не могли враховувати особливостей апеляційного перегляду.

Постановка завдання. У цьому ракурсі метою написання статті є визначення особливостей невідповідності призначеного судом покарання ступеню тяжкості злочину та особі засудженого як однієї з підстав для апеляційного оскарження захисником рішення суду першої інстанції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Апеляційні підстави – це ті передбачені законом обставини, встановлення яких апеляційним судом тягне повну або часткову зміну вироку (постанови, ухвали) суду першої інстанції або постановлення нового вироку чи закриття справи судом апеляційної інстанції.

За своїм змістом апеляційні підстави повинні бути такими, щоб, опираючись на них, апеляційна інстанція мала можливість повністю перевірити всі сторони діяльності суду першої інстанції, що пов'язана з встановленням фактичних обставин справи та їх правовою оцінкою [5, с. 69].

Кримінально-процесуальним кодексом України (ст. 367) передбачено такі підстави для скасування або зміни вироку чи постанови:

- 1) односторонність або неповнота дізнання, досудового чи судового слідства;
- 2) невідповідність висновків суду, викладених у вироку (постанові), фактичним обставинам справи;
- 3) істотне порушення кримінально-процесуального закону;
- 4) неправильне застосування кримінального закону;
- 5) невідповідність призначеного покарання тяжкості злочину та особі засудженого [4].

Закріплюючи систему апеляційних підстав, Кримінально-процесуальний кодекс України не поділяє їх на підстави, які ведуть тільки до скасування вироку чи тільки до його зміни. По суті, це правильно, оскільки неможливо заздалегідь, до розгляду справи в суді другої інстанції, визначити всі випадки скасування або зміни вироку. Кримінально-процесуальний кодекс України разом із тим виділяє самостійну групу істотних порушень вимог кримінально-процесуального закону, при наявності яких вирок завжди підлягає скасуванню (ст. 370 КПК України).

Адвокату-захиснику перед початком апеляційного оскарження необхідно визначитись, чи існує підстава для скасування або зміни вироку чи постанови.

Визначаючи наявність чи відсутність підстав для оскарження, захисник повинен пам'ятати, що оскарження ним рішення суду першої інстанції ні в якому разі не призведе до погіршення становища його клієнта (проте попередньо він повинен з ним узгодити свою позицію щодо оскарження і, лише за наявності згоди останнього, оскаржувати рішення суду першої інстанції).

Як правильно зауважує Тертишник В. М., слід мати на увазі, що виправдувальний вирок може бути скасований у апеляційному порядку не інакше як за поданням прокурора або за скаргою потерпілого чи самого виправданого. Апеляційна інстанція у праві винести свій вирок, у тому числі і приймаючи рішення в бік погіршення становища підсудного, але таке рішення допускається лише у випадку, якщо на такий вирок подана апеляція прокурора, потерпілого чи його представника і в апеляції ставилося питання про скасування вироку саме з підстав необхідності застосування закону про більш тяжкий злочин чи збільшення обсягу обвинувачення, за умови, що засудженому було пред'явлено обвинувачення у вчиненні такого злочину чи у вчиненні злочину в такому обсязі і від цього обвинувачення він захищався в суді першої інстанції; необхідності застосування

більш суворого покарання; скасування необґрунтованого виправдувального вироку суду першої інстанції; неправильного звільнення засудженого від відбуття покарання [7, с. 858].

Невідповідність призначеного судом покарання ступеню тяжкості злочину та особі засудженого є останньою з апеляційних підстав, передбачених у статті 372 Кримінально-процесуального кодексу.

Цією статтею передбачено, що невідповідним ступеню тяжкості злочину та особі засудженого визнається таке покарання, яке хоч і не виходить за межі, встановлені відповідною статтею Кримінального кодексу, але за своїм видом чи розміром є явно несправедливим внаслідок як м'якості, так і суворості.

При призначенні покарання суд після повного і всебічного дослідження справи враховує характер і ступінь суспільної небезпеки вчиненого злочину, особу винного і обставини справи, які пом'якшують чи обтяжують відповідальність. Порушення цих правил і складає вищезазвану підставу. Ця апеляційна підстава взаємопов'язана з іншими підставами, але наявність її встановлюється лише при умові, що справа розглянута повно і всебічно, висновки суду викладені у вирокі, відповідають фактичним обставинам справи, злочин правильно кваліфікований, вимоги КПК не порушені, а вирок визнається незаконним і необґрунтованим внаслідок того, що суд першої інстанції необ'єктивно підійшов до встановлення обставин справи, не врахував всі дані, які характеризують особу підсудного, або неправильно їх оцінив [6, с. 33].

Так, явно несправедливим буде покарання, якщо суд не виконає вимог КПК України, що зобов'язують його при призначенні міри покарання враховувати характер і ступінь суспільної небезпеки скоєного злочину, особи винного, а також обставини справи, що пом'якшують і обтяжують відповідальність [5, с. 104].

Звичайно, що в цьому випадку захисник, крім досконалого знання вимог Кримінального кодексу (оскільки саме там він отримує знання про характер і ступінь суспільної небезпеки скоєного злочину, обставини справи, що пом'якшують і обтяжують відповідальність), повинен досконало дослідити особу підзахисного. Особливо це важливо тоді, коли захисник вступає в справу саме на стадії апеляційного оскарження.

Будь-яка справа, проста вона чи складна, потребує від адвоката-захисника ретельного вивчення особи підсудного. Необхідно зібрати і надати суду всі документи, що характеризують особу підзахисного.

Наприклад, перелік документів, наданих у суд в одній справі для характеристики підзахисного: 1) характеристика з місця останньої роботи, 2) декілька характеристик з попередніх місць робіт, 3) грамоти, 4) трудова книжка, 5) довідка райвійськкомату про участь у Другій світовій війні, або у бойових діях, 6) посвідчення про нагородження орденами і медалями, 7) довідка про інвалідність, 8) довідка з ЖЕО про стан сім'ї, 9) довідка про хворобу дитини, 10) наявність осіб на утриманні і т.д. [2, с. 21]. У промові в цій справі адвокат-захисник покликався на подані документи. Він переконливо показав, що записи в трудовій книжці про сорокарічний безперервний стаж трудової діяльності, гарні характеристики, почесні грамоти свідчать про те, що підсудний протягом всього життя був чесним громадянином і скоїв злочин при випадковому збігу обставин. Усі ці обставини були враховані судом.

Звичайно враховувати ті чи інші обставини при призначенні покарання в якості пом'якшувальних це право суду, але подати суду всі необхідні матеріали, що можуть вплинути на прийняття рішення на користь підзахисного, це обов'язок захисника.

Як свідчить аналіз роботи судів загальної юрисдикції, кожного року з пом'якшенням міри покарання змінено приблизно 50% вироків від загальної кількості

змінені в апеляційному порядку. А також серед основних підстав для скасування вироків були невідповідність призначеного судом покарання ступеню тяжкості злочину та особі засудженого [1].

Кримінально-процесуальний кодекс вказує на явну несправедливість вироку, тобто на таку невідповідність міри покарання і тяжкості скоєного і особи засудженого, яке здається очевидним. Захисник у силу свого професійного нахилу до більш м'якої оцінки діяння дуже часто залишається невдоволеним оцінкою, яку зробив суд. Проте для визнання невідповідності покарання зі скоєним потрібен якийсь масштаб. Варто порівняти це покарання з покараннями, що призначені іншим засудженим у такій справі, чи з покаранням в аналогічних справах.

У цьому питанні захисник повинен проявити самокритичність і врахувати не тільки свою суб'єктивну оцінку [3, с. 216]. У подібних випадках особливо важливо обговорити зазначене питання з іншими захисниками, суддями. Важливим у цьому випадку є й аналіз Постанов Пленуму Верховного Суду України, які і забезпечують єдність застосування практики. Якщо при такому обговоренні покарання не буде визнане надто суворим, захисник може не подавати апеляцію (звичайно, якщо на цьому не наполягає підзахисний).

Висновки. Викладене дає можливість встановити, що описово-мотивувальна частина апеляційної скарги захисника при оскарженні вироку суду першої інстанції за цією підставою повинна містити:

- 1) аналіз обставин, що визначають ступінь і характер суспільної небезпеки скоєного злочину, особи засудженого і наслідків скоєного;
- 2) аналіз обставин, які пом'якшують відповідальність. Необхідно також вказати міру покарання, яку пропонує захисник;
- 3) вказівку на помилки суду, які допущені при обґрунтуванні міри покарання.

Якщо покарання, призначене судом, явно суворе й інших порушень у справі не допущено, вирок не скасовується, а покарання пом'якшується апеляційною інстанцією.

Подальші дослідження з цього питання можуть стосуватися особливостей виявлення зазначеної апеляційної підстави при дослідженні матеріалів кримінальної справи захисником, а також методики складання ним апеляційної скарги саме за цією підставою.

Список використаних джерел

1. Аналіз роботи судів загальної юрисдикції у I півріччі 2010 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/DB726E471C0C7D96C22577CB0043223F?OpenDocument&CollapseView&RestrictToCategory=DB726E471C0C7D96C22577CB0043223F&Count=500&>.
2. Гинзбург Г. Методика защиты в судебном следствии / Г. Гинзбург // Советская юстиция. – 1964. – № 5. – С. 20-22.
3. Защита по уголовным делам / [под ред. И. Т. Голякова]. – М. : Юриздат, 1948. – 222 с.
4. Кримінально-процесуальний кодекс України. Станом на 01.04.2006 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1003-05&p=1299496402354395>.

5. Познанский В. А. Вопросы теории и практики кассационного производства в советском уголовном процессе / В.А. Познанский. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1978. – 136 с.
6. Теньков С. Співвідношення законних інтересів обвинуваченого і позиції адвоката в кримінальній справі / С. Теньков // Радянське право. – 1983. – № 5. – С. 40-44.
7. Тертишник В. М. Науково-практичний коментар до Кримінально-процесуального кодексу України / В. М. Тертишник. – К. : АСК., 2007. – 1056 с.

Острогляд А. В. Отдельные аспекты обжалования защитником решения суда первой инстанции за апелляционным основанием несоответствие назначенного судом наказания степени тяжести преступления и личности осужденного

В статье автором раскрывается содержание апелляционного основания – несоответствие назначенного судом наказания степени тяжести преступления и лицу осужденного. Согласно анализа работы судов общей юрисдикции данное основание есть одним из основных для отмены приговоров в апелляционном порядке. Автор указывает некоторые требования к описательно-мотивировочной части апелляционной жалобы защитника при обжаловании приговора суда первой инстанции за данным основанием.

Ключевые слова: защитник, адвокат, апелляция, основание, суд, преступление, осужденный, наказание.

Ostroglyad O. V. Some aspects of a defender's appealing a decision of court of first instance on the appellate basis of incompletion of the degree of punishment imposed by the court and the offender's personality

The article highlights the content of appellate basis-incompletion of the degree of punishment imposed by the court and the offender's personality. According to the analysis of the activity of courts of general jurisdiction the given basis is one of the most essential for reversing sentences in an appellate order. The author points out some requirements to the descriptive and motivational part of the defender's appeal at appealing a decision of a court of first instance on the given basis.

Key words: defender, advocate, appeal, foundation, court, crime, convict, punishment.

